

Τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο ἔχει ἀναμφισβήτητα τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀνεβάζει τακτικὰ ἑλληνικὰ ἔργα· στὸ ρεπερτόριό του τὰ ἑλληνικὰ ἔργα πρέπει νὰ εἶναι περισσότερα ἀπὸ τὰ ξένα. Πῶς ὁμῶς νὰ ἀνταποκριθεῖ σὲ τούτη τὴν ὑποχρέωσή του ὅταν, ὅπως πολλὲς φορὲς ἔχει ἐπισημανθεῖ, ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνικὴ παραγωγὴ, πού σὲ πολλοὺς τομεῖς εὐδοκίμεῖ καὶ σημειώνει κάποτε καὶ ἐξαίρετες ἐπιτεύξεις, στὸ Θέατρο ἀκόμα ὕστερεῖ; Οἱ ἐπιτυχίες της, οἱ μικρὲς της ἐπιτυχίες, ἀνῆκουν στὸ μπουλβάρ. Τοῦτο τὸ εἶδος δὲν ἔχει τὴ θέση του στὴν ἐπίσημη Κρατικὴ Σκηνή, δὲν προσαρμόζεται στὸ κλίμα της.

Ἡ Καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ διαβάζει ἀκούραστα τὰ ἀναρίθμητα ἔργα πού τῆς ὑποβάλλονται. Ἡ μέγιστη πλειοψηφία τους δὲ χωρεῖ συζήτηση ὅτι πρέπει κατηγορηματικὰ ν' ἀπορριφθεῖ. Δὲν εἶναι ἄλλωστε ἐνδεικτικὸ τῆς χαμηλῆς στάθμης τῆς θεατρικῆς παραγωγῆς τὸ ὅτι τὸ Θεατρικὸ Βραβεῖο συχνὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπονεμηθεῖ, καὶ πῶς ὅσες φορὲς ἀπονειμήθηκε δὲν ἀπέσπασε τὴ θερμὴ ἔγκριση τοῦ κοινοῦ;

Ἡ Καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ, ἔχοντας συνείδηση ὅτι τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο ὀφείλει νὰ ἀνταποκριθεῖ στὴν ὑποχρέωσή του, ξεχωρίζει μὲ πολὺ κόπο, μὲ πολλοὺς ἐνδοιασμοὺς καὶ ἐπιφυλάξεις, κάθε χρόνο ἓνα, δύο, τρία τὸ πολὺ, ἔργα. Προτείνει μὲ πολλοὺς ἐνδοιασμοὺς καὶ ἐπιφυλάξεις τὸ ἀνέβασμά τους, ἐλπίζοντας ὅτι ἡ παράσταση θ' ἀποκρύψει ὅσο γίνεται τὰ τρωτὰ καὶ τ' ἀδύνατα σημεῖα πού πρώτη αὐτὴ τὰ ἔχει ἀντιληφθεῖ, θ' ἀξιοποιήσῃ ὅσο γίνεται τὰ κάποια προσόντα, καὶ ὅτι τὸ κοινὸ πού πρέπει πιά νὰ ἔχει ἐνημερωθεῖ στὴν πραγματικὴ κατάσταση θὰ κρίνει μὲ συγκατάβαση. Κατὰ κανόνα, ἀπατᾶται

στις αισιόδοξες προβλέψεις της. Τò κοινò δὲ δείχνει κατανόηση, κι ἀπὸ τὴν ἀποψή του ἔχει δίκιο, γιατί δὲν ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τίς προσπάθειες, γιατί ἔχει δικαίωμα νὰ ἀξιῶνει ἐπιτεύξεις, καὶ ἡ παράσταση δὲν κατορθώνει τὸ ἀνέφικτο: νὰ σώσει ὅ,τι δὲν ἔχει ἀντοχή καὶ ζωή.

Τοῦτο ἔγινε καὶ στὴν περίπτωσιν τοῦ ἔργου τοῦ κ. Α. Πάρνη: «Τὰ φτερά τοῦ Ἰκαροῦ». Εἶναι ἓνα ἔργο μὲ κάποια προσόντα, γιὰ τὰ ὁποῖα καὶ ἐπιλέχθηκε. Δείχνει ὅτι ὁ συγγραφέας ἔχει πνευματικότητα καὶ στοχαστικότητα, ὅτι προβληματίζεται, κι ἀρκετὲς φράσεις τοῦ διαλόγου εἶναι περιεκτικὲς καὶ διατυπώνουν τὰ νοήματά τους μὲ ἐπιγραμματικότητα καὶ ὀξύτητα. Τὸ θέμα ὅμως μὲ τὸ ὁποῖο καταπιάσθηκε ὁ κ. Πάρνης ξεπερνοῦσε τίς σημερινές του, τουλάχιστον, δυνατότητες, φανέρωσε ὅτι σὰν θεατρικὸς συγγραφέας εἶναι ἀκόμα πολὺ ἀνώριμος καὶ ἀδύναμος.

Ὁ κ. Α. Πάρνης μὲ τὸ προηγούμενὸ του ἔργο, «Τὸ νησί τῆς Ἀφροδίτης», κέρδισε μιὰ σχετικὴ ἐπιτυχία. Ἦταν ἓνα ἔργο ἀκαδημαϊκὸ, αἰσθητὰ ρουτινιέρικο, καὶ μαζὶ καθαρὰ συναισθηματικὸ, δηλαδὴ σχετικὰ εὐκολοῦ τὸ εὐνόησε καὶ ἡ ἐπικαιρότητά του· περιστρεφόταν γύρω ἀπὸ τὸν καυτὸ κυπριακὸ ἀγῶνα. Ὁ κ. Πάρνης ἀπέβλεψε τῶρα νὰ κινηθεῖ σὲ πνευματικότερες σφαῖρες. Εὐγενικὴ ἡ φιλοδοξία του, μὰ τὰ φτερά του, ὅπως καὶ τὰ φτερά τοῦ ἥρωά του, τοῦ Ἰκαροῦ, δὲν εἶχαν τὴ δύναμιν νὰ δώσουν στὸ τόλμημά του τὴ νίκη.

Τὸ θέμα τῶν «Φτερῶν τοῦ Ἰκαροῦ» εἶναι πολὺ ἀνάλογο μὲ κεῖνο τῶν «Φυσικῶν» τοῦ Ντύρρενματτ. Ὁ κ. Πάρνης θέλησε νὰ δείξει ὅτι οἱ ἐφευρέτες δὲν μποροῦν νὰ περιορίσουν τὸν δημιουργικὸν τους κοχλασμό, τὴν ἐνδόμυχην ἀνάγκην ποὺ τοὺς παραινεῖ ὁλοένα νὰ ἐρευνοῦν γιὰ νὰ πλουτίσουν τὴ Γνώσιν καὶ νὰ εἰσδύσουν στὰ μυστήρια τοῦ κόσμου, ἀλλὰ δὲν μποροῦν ἐπίσης ποτὲ νὰ εἶναι κύριοι καὶ κάτοχοι τῶν ἐφευρέσεων καὶ ἀνακαλύψεών τους. Γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν, γιὰ νὰ ὑλοποιηθοῦν, ἀπαιτοῦν τεράστιες δαπάνες, ποὺ μόνον ἰσχυροὶ κρατικοὶ ὁρ-

γανισμοί είναι σὲ θέση νὰ τίς χορηγήσουν. Αὐτοὶ κρατοῦν δέσμιους τοὺς ἐφευρέτες καὶ χρησιμοποιοῦν τίς ἐφευρέσεις τους, ποὺ ἐκείνοι τίς ἤθελαν εὐεργετικές, γιὰ σκοποὺς ξένους καὶ ἀντίθετους στίς ἐπιδιώξεις τους.

Εὐστοχὴ ἦταν ἡ σκέψη τοῦ κ. Πάρνη νὰ περιβάλλει τὴν κεντρικὴ του ἰδέα μὲ τὸ μῦθο τοῦ Ἰκαροῦ, νὰ παραλληλίσει τὸν ἀρχαῖο λαβύρινθο τοῦ Μινώταυρου μὲ τὰ σύγχρονα ἐργαστήρια καὶ ἐργοστάσια ὅπου μελετᾶται ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια, ἡ ἐπιτυχία του ὅμως σταματᾷ στὴν πρόθεσή του. Δὲν κατόρθωσε οὔτε ἀχνὰ νὰ ἀναπαραστήσῃ τὸ ἐσωτερικὸ δράμα τοῦ ἐπιστήμονα ἐφευρέτη Δαιδάλου, τὴν ἀντίθεσή του μὲ τὸν ποιητὴ Ἰκαρο, κι οὔτε νὰ διαμορφώσῃ ἀνθρώπους. Τὰ πρόσωπά του εἶναι ὅλα ἐπίπεδες φιγούρες ποὺ δὲ φθάνουν οὔτε καν νὰ εἶναι φορεῖς, ἔστω καὶ ψυχροί, ἰδεῶν.

Τὸ βαρύτερο ὅμως σφάλμα τῶν «Φτερῶν τοῦ Ἰκαροῦ» εἶναι πὼς ὁ κ. Πάρνης συσσωρεύσε πάρα πολλὰ μοτίβα (τὸ καθετὶ ποὺ σχετίζεται μὲ τὸν κρητικὸ μῦθο: ἡ Πασιφάη, ἡ Ἀριάδνη, ὁ μίτος, ὁ Θησέας κτλ. κτλ. προβάλλουν σὲ κάποια σκηνὴ τοῦ ἔργου), χωρὶς νὰ τὰ ἀναπτύξῃ καὶ χωρὶς νὰ τὰ συγχωρδίσει. Ἔτσι, μόνο φόρτωσε τὸ ἔργο του μὲ περιττὰ βάρη. Ἰδιαίτερα ἄτυχο ἦταν τὸ ἐπινόημά του νὰ παρεμβάλλει κάθε τόσο σκηνὲς καθαρῆς παρωδίας. Βέβαια, μερικὲς νότες κωμικὲς ἔχουν κάποτε τὴ θέση τους μέσα σ' ἓνα δράμα· τοῦ προσθέτουν ποικιλία καὶ πρισματικότητα· τὸ ἐμποδίζουν νὰ γίνεταί μονογραμμικόν· πρέπει ὅμως πάντα νὰ εἶναι πολὺ διακριτικές, πολὺ ζυγισμένες. Οἱ κωμικὲς νότες τοῦ κ. Πάρνη ἔχουν ἓνα τόνο ποὺ θὰ ἄρμοζε μόνο σὲ μιὰ ὀπερέτα εἰδους «Belle Hélène». Σὲ καμιὰ περίπτωσιν οἱ τόνοι τοῦ Ὁφφενμπαχ δὲνμποροῦν νὰ τοποθετηθοῦν σ' ἓνα ἔργο ποὺ ἀποβλέπει πρωταρχικὰ νὰ εἶναι ἓνα δράμα, καὶ μάλιστα ἓνα δράμα ὅπου συμπεκνώνεται μὴ ἀπὸ τίς βασικότερες ἀγωνίες τῆς ἐποχῆς μας.

Δυστυχῶς, ἡ σκηνοθέτησιν ἀντὶ νὰ ἀποκρύψει, ὅσο γίνεται, τὰ τρωτὰ τοῦ ἔργου, τὰ ὑπογράμμισε. Ὁ κ. Μουζενίδης, πι-

θανόν έπειδή άντελήφθη τίς άδυναμίες και πίστεψε (λανθασμένα, για την αντίληψή μου) ότι τὸ κοινὸ ἂν διασκεδάσει θ' αποκτήσει άνεκτικότητα και θα τίς παραβλέψει, έδωσε καιρία σημασία στις περιθωριακές σκηές. "Άφησε τὸν κ. Καλογιάννη νά παρασυρθεῖ σ' ένα παίξιμο γκροτέσκο (μπορεῖ και νά τοῦ δίδαξε, νά τοῦ υπέδειξε τούς μπουφονισμούς· ὁ κ. Καλογιάννης εἶναι συνήθως μετρημένος και πάντα με ἱκανοποιεῖ άνεπιφύλακτα· εἶναι ἡ πρώτη φορά πού με απογοήτευσε), άφήρεσε κάθε χαλινὸ ἀπὸ τὸ παίξιμο τοῦ κ. Φιλιππόπουλου και επέτρεψε στὸν κ. Πρωτοπαπᾶ νά μᾶς υπενθυμίσει τὴ θητεία του στὰ μπουλβαρδιέρικα έργακια πού άνέβαζε ὁ Λογοθετίδης. Κι οἱ ἄλλοι ἡθοποιοὶ δὲν ἦταν ἐκεῖνο πού έπρεπε. Ὁ κ. Μορίδης ἦταν υπέρμετρα έξωτερικός, πομπώδης, ἐκρηκτικός· δὲν κατόρθωσε καθόλου νά ἀποκαλύψει τὸ έξωτερικὸ δράμα τοῦ Δαιδάλου. Φυσικά, φταίει προπάντων ὁ συγγραφέας, πού τὸ δράμα αὐτὸ τὸ σκισάρησε μόνον ἀμυδρά· ένας ἄριστος ὅμως ἡθοποιὸς πρέπει κάποτε νά συμπληρώνει τὸν συγγραφέα. Κι ὁ κ. Τζόγιας δὲν αξιοποίησε τὸ λίγο, τὸ ἐλάχιστο ὕλικὸ πού τοῦ πρόσφερε ὁ συγγραφέας· ἦταν ἄτονος, οὐδέτερος, περισσότερο ἀπὼν παρὰ παρὼν. Ἀπ' ὅλους τούς ἐρμηνευτὰς ξεχώρισα μόνον τὸν κ. Ἀρη Μαλλιαγρό, πού έπαιξε και παραστατικὰ και μετρημένα, τὴν Κα Σαντοριναίου, πού χωρὶς νά εἶναι ἐξαιρετική, ἦταν τουλάχιστον ἀρετή, τὴν Κα Α. Κυριακοῦ, πού διαμόρφωσε πολὺ έντεχνα και με πολὺ μπριο και χωρὶς παρεκτροπές ένα στυλιζαρισμένο τύπο κοκέτας, και τὴν Κα Β. Ζαβιτσιάνου, πού εἶχε στὸ ρόλο τῆς Ἀριάδνης μιὰν ἐξαίσια (ἀκριβῶς γιατί ἀπέφυγε κάθε γλυκερότητα) παρθενικότητα.

Τὸ σκηνικὸ τοῦ κ. Κλώνη και τὰ κοστούμια τοῦ κ. Ἀνεμογιάννη ἦταν διασκεδαστικά, εὐθυμα και στὸ εἶδος τους καλαίσθητα· νομίζω ὅμως ὅτι κι αὐτὰ υπογράμμισαν τὸ σφάλμα τοῦ συγγραφέα, πού δὲν καθόρισε στὸν ἑαυτὸ του μιὰ διέπουσα γραμμὴ, κι έτσι, ἀναγκαστικά, έδωσε τὴν έντύπωση ότι παραπαίει. Οἱ στολές τῶν βραχοφόρων και τοῦ ἀερονάντη, τὰ σω-

βραχάκια και τὰ σόρτες τοῦ κραταιοῦ Βασιλιᾶ Μίνωα, θὰ προσαρμύζονταν σ' ἓνα ἔργο τύπου «Belle Hélène», ὅχι σ' ἓνα ἔργο ποῦ ἔχει ἀξιώσεις πνευματικότητας.

Τὸ Ἑθνικὸ Θέατρο ἔχει ἀναντίρρητα τὴν ὑποχρέωση νὰ ἀνεβάζει ἑλληνικὰ ἔργα. Παρουσιάζοντας «Τὰ φτερά τοῦ Ἴκαρου» ἐξεπλήρωσε ἓνα καθήκον του. Τὸ παραδεχόμαστε, ἀλλὰ συγχρόνως πῶς νὰ μὴ λυπηθοῦμε γιατί μιὰ ἐξαίρετη, μιὰ μοναδική, μιὰ θαυμαστὴ παράσταση ὅπως ἦταν τὸ «Ταξίδι μακριᾶς ἡμέρας μέσα στὴ νύχτα», ὑποχρεώθηκε, χάριν αὐτοῦ τοῦ χρέους, νὰ παραμερισθεῖ καὶ νὰ παραχωρήσει τὴ θέση της σ' ἓνα ἔργο καὶ σὲ μιὰ ἐρμηνεία χωρὶς ποιότητα;